

چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار پانز ۱۳۸۷

مرکز آمار ایران

دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری

مقدمه

اشتغال و بیکاری، از جمله موضوع‌های اساسی اقتصاد هرکشوری است، به‌گونه‌ای که افزایش اشتغال و کاهش بیکاری، به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی جوامع تلقی می‌شود. نرخ بیکاری یکی از شاخص‌هایی است که برای ارزیابی شرایط اقتصادی کشور مورد استفاده قرار می‌گیرد. طرح آمارگیری نیروی کار با هدف برآورد شاخص‌های نیروی کار به صورت فصلی و سالانه و همچنین تغییرات آن در کل کشور، نقاط شهری، نقاط روستایی و تغییرات سالانه در استان‌ها با روش نمونه‌گیری چرخشی (Rotation) در فصول مختلف سال اجرا می‌شود. این طرح اولین بار در بهار ۱۳۸۴ آغاز شد و پس از آن در ماه میانی هر فصل اجرا شده است. پیش از آن طرح دیگری تحت عنوان آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار اجرا می‌شد. طرح مذکور اولین بار در سال ۱۳۷۳ و پس از آن در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۷۹ یک بار در سال و فقط در ماه آبان و از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۲ در هر فصل و در سال ۱۳۸۳ در ماه‌های اردیبهشت و آبان انجام گرفت. برای بهبود کیفیت طرح و انطباق بیشتر با مفاهیم بین‌المللی به ویژه سازمان جهانی کار (ILO) در طرح مذکور بازنگری به عمل آمد تا به صورت طرح فعلی و با عنوان آمارگیری نیروی کار به اجرا در بیاید.

در این طرح به دلیل ماهیت ادواری آن از نمونه پایه استفاده می‌شود. نمونه پایه، نمونه‌ای است که می‌توان از آن برای چند دوره از یک آمارگیری ادواری یا چند آمارگیری، زیر نمونه‌هایی انتخاب کرد. نمونه پایه این طرح طی فرایندی از چارچوب سرشماری عمومی کارگاهی ۱۳۸۱ ساخته شده است. پس از ساخت نمونه پایه فهرست برداری از خانوارهای مربوط به خوشه‌های نمونه پایه در پاییز ۱۳۸۳ انجام گرفت تا بر اساس آن بتوان خانوارهای نمونه را با توجه به الگوی چرخش مورد نظر برای دوره‌های مختلف آمارگیری انتخاب نمود.

تعاریف و مفاهیم

• جمعیت فعال اقتصادی

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر (حداقل سن تعیین شده)، که در هفته‌ی تقویمی قبل از هفته‌ی آمارگیری (هفته‌ی مرجع) طبق تعریف کار، در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند (بیکار)، جمعیت فعال اقتصادی محسوب می‌شوند.

• شاغل

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر که در طول هفته‌ی مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک ساعت کار کرده و یا بنا به دلایلی به‌طور موقت کار را ترک کرده باشند، شاغل محسوب می‌شوند. شاغلان به‌طور عمده شامل دو گروه مزد و حقوق‌بگیران و خوداشتغالان می‌شوند. ترک موقت کار در هفته‌ی مرجع با داشتن پیوند رسمی شغلی، برای مزد و حقوق‌بگیران و تداوم کسب و کار برای خوداشتغالان، به‌عنوان اشتغال محسوب می‌شود. افراد زیر نیز به‌لحاظ اهمیتی که در فعالیت اقتصادی کشور دارند، شاغل محسوب می‌شوند:

- افرادی هستند که بدون دریافت مزد برای یکی از اعضای خانوار خود که با وی نسبت خویشاوندی دارند کار می‌کنند (کارکنان فامیلی بدون مزد).
- کارآموزانی که در دوره‌ی کارآموزی فعالیتی در ارتباط با فعالیت مؤسسه‌ی محل کارآموزی انجام می‌دهند، یعنی مستقیماً در تولید کالا یا خدمات سهیم هستند و فعالیت آن‌ها "کار" محسوب می‌شود.
- محصلانی که در هفته‌ی مرجع مطابق تعریف، کار کرده‌اند.
- تمام افرادی که در نیروهای مسلح به‌صورت کادر دائم یا موقت خدمت می‌کنند (نیروهای مسلح پرسنل کادر و سربازان، درجه‌داران، افسران و وظیفه‌ی نیروهای نظامی و انتظامی).

• بیکار

بیکار به تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر اطلاق می‌شود که:

- ۱) در هفته‌ی مرجع فاقد کار باشند (دارای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی نباشند).
- ۲) در هفته‌ی مرجع و یا هفته‌ی بعد از آن آماده برای کار باشند (برای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی آماده باشند).
- ۳) در هفته‌ی مرجع و سه هفته قبل از آن جویای کار باشند (اقدامات مشخصی را به‌منظور جستجوی اشتغال مزدبگیری و یا خوداشتغالی به عمل آورده باشند).

افرادی که به‌دلیل آغاز به کار در آینده و یا انتظار بازگشت به شغل قبلی جویای کار نبوده، ولی فاقد کار و آماده برای کار بوده‌اند نیز بیکار محسوب می‌شوند.

• اشتغال ناقص

افراد دارای اشتغال ناقص شامل تمام شاغلانی است که در هفته مرجع، حاضر در سرکار یا غایب موقت از محل کار بوده، به دلایل اقتصادی نظیر رکود کاری، پیدا نکردن کار با ساعت کار بیش‌تر، قرار داشتن در فصل غیرکاری و... کمتر از ۴۴ ساعت کار کرده، خواهان و آماده برای انجام کار اضافی در هفته مرجع بوده‌اند.

شاخص‌ها

نرخ مشارکت اقتصادی (نرخ فعالیت)

عبارت است از نسبت جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ۱۰ ساله و بیش‌تر (یا ۱۵ ساله و بیش‌تر) به جمعیت در سن کار، ۱۰ ساله و بیش‌تر (یا ۱۵ ساله و بیش‌تر)، ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{نرخ مشارکت اقتصادی} = \frac{\text{جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیش‌تر (یا ۱۵ ساله یا بیش‌تر)}}{\text{جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر (یا ۱۵ ساله یا بیش‌تر)}} \times 100$$

نرخ بیکاری

عبارت است از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و بیکار)، ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

نرخ بیکاری جمعیت ۱۵-۲۴ ساله، (یا ۱۵-۲۹ ساله)

عبارت است از نسبت جمعیت بیکار ۱۵-۲۴ ساله (یا ۱۵-۲۹ ساله) به جمعیت فعال ۱۵-۲۴ ساله (یا ۱۵-۲۹ ساله)، ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{نرخ بیکاری جمعیت ۱۵-۲۴ ساله (یا ۱۵-۲۹ ساله)} = \frac{\text{جمعیت بیکار ۱۵-۲۴ ساله (یا ۱۵-۲۹ ساله)}}{\text{جمعیت فعال ۱۵-۲۴ ساله (یا ۱۵-۲۹ ساله)}} \times 100$$

سهم اشتغال ناقص

عبارت است از نسبت جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی به جمعیت شاغل، ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{سهم اشتغال ناقص} = \frac{\text{جمعیت دارای اشتغال ناقص}}{\text{جمعیت شاغل}} \times 100$$

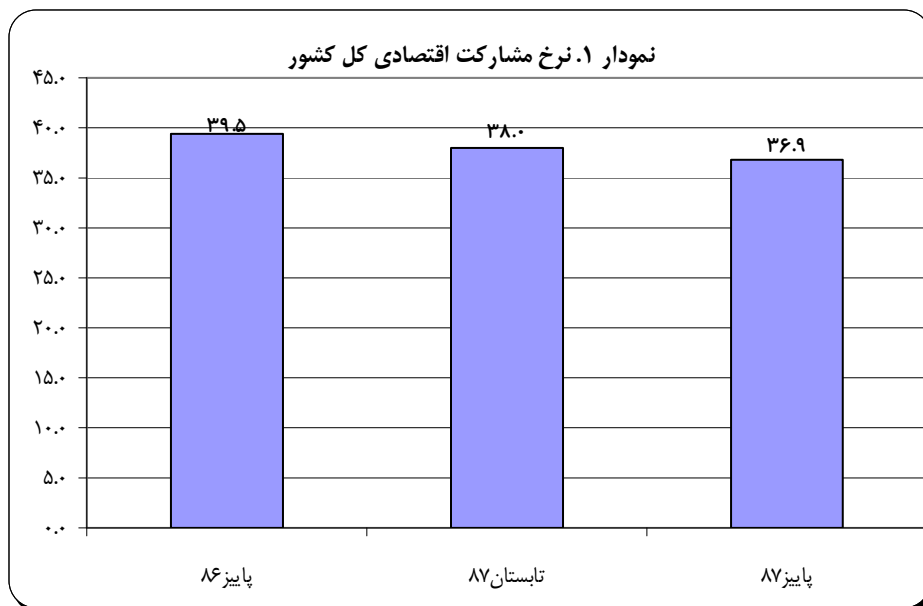
شاخص‌های فصل تابستان نیروی کار

بر اساس نتایج این طرح در پاییز، عمده‌ترین شاخص‌های نیروی کار در جدول ۱ ارائه شده است. همچنین جدول ۲ تغییرات شاخص‌های نیروی کار را نسبت به فصل قبل (تابستان ۱۳۸۷) و فصل مشابه سال گذشته (پاییز ۱۳۸۶) نشان می‌دهد. در جدول ۳ نیز شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار به تفکیک استان ارائه شده است.

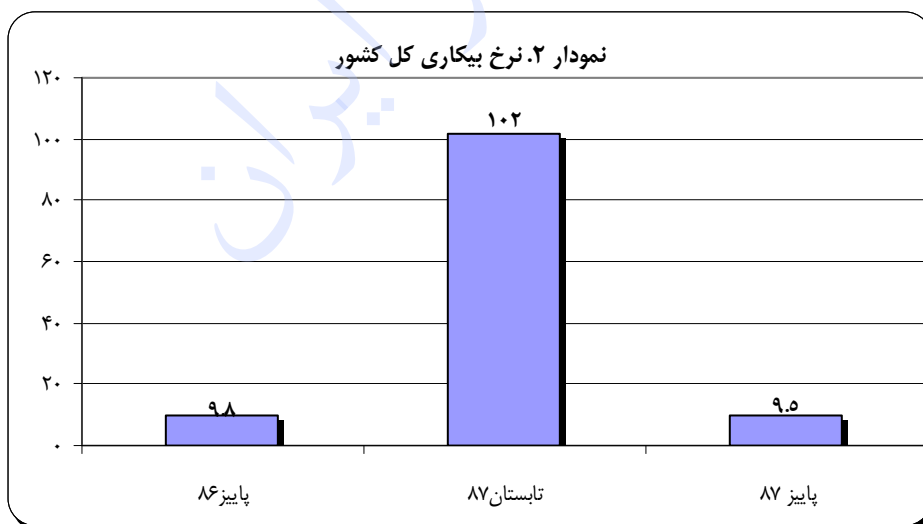
جدول ۱- شاخص‌های نیروی کار به تفکیک جنس، نقاط شهری و روستایی - تابستان						
نقاط روستایی	نقاط شهری	زن	مرد	کل کشور	شاخص‌های نیروی کار	
۳۹/۹	۳۵/۶	۱۲/۳	۶۰/۹	۳۶/۹	نرخ	فعالیت اقتصادی ۱۰ ساله و بیشتر
۷۰۰۵۳۷۷	۱۵۲۶۶۶۵۴	۳۶۹۷۹۳۱	۱۸۵۷۴۰۹۹	۲۲۲۷۲۰۳۱	تعداد	
۶/۷	۱۰/۸	۱۵/۴	۸/۳	۹/۵	نرخ	بیکاری ۱۰ ساله و بیشتر
۴۷۰۷۰۴	۱۶۴۹۷۶۰	۵۷۰۴۷۸	۱۵۴۹۹۸۵	۲۱۲۰۴۶۴	تعداد	
۱۴/۱	۲۵/۶	۳۱/۶	۱۹/۲	۲۱/۵	نرخ	بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله
۲۲۸۸۴۰	۷۳۷۹۰۲	۲۶۴۶۰۰	۷۰۲۱۴۲	۹۶۶۷۴۲	تعداد	
۱۳/۲	۲۱/۷	۳۰/۱	۱۶/۴	۱۹/۰	نرخ	بیکاری جوانان ۱۵-۲۹ ساله
۳۴۱۳۷۲	۱۲۱۰۹۷۰	۴۷۱۷۱۱	۱۰۸۰۶۳۱	۱۵۵۲۳۴۳	تعداد	
۵۰/۵	۵/۲	۲۹/۸	۱۸/۱	۱۹/۹	سهم	اشتغال در بخش کشاورزی
۳۳۰۰۲۹۰	۷۰۹۶۴۳	۹۳۰۹۷۰	۳۰۷۸۹۶۲	۴۰۰۹۹۳۳	تعداد	
۲۸/۴	۳۵/۸	۲۷/۰	۳۴/۵	۳۳/۴	سهم	اشتغال در بخش صنعت
۱۸۵۲۷۳۴	۴۸۷۱۲۲۴	۸۴۴۴۹۹	۵۸۷۹۴۵۹	۶۷۲۳۹۵۸	تعداد	
۲۱/۱	۵۹/۰	۴۳/۲	۴۷/۴	۴۶/۷	سهم	اشتغال در بخش خدمات
۱۳۸۱۶۴۸	۸۰۳۶۰۲۶	۱۳۵۱۹۸۳	۸۰۶۵۶۹۲	۹۴۱۷۶۷۵	تعداد	
۱۳/۱	۶/۵	۴/۱	۹/۵	۸/۶		سهم اشتغال ناقص
۳۵/۷	۴۶/۰	۱۴/۳	۴۷/۸	۴۲/۶		سهم شاغلین ۱۵ ساله و بیشتر با ساعت کار معمول بیش از ۴۹ ساعت

* علت اختلاف در سرجمع ناشی از گرد کردن ارقام است.

بررسی نرخ مشارکت اقتصادی (نرخ فعالیت) نشان می‌دهد که ۳۶/۹ درصد جمعیت در سن کار (۱۰ ساله و بیشتر) از نظر اقتصادی فعال بوده‌اند؛ یعنی در گروه شاغلان یا بیکاران قرار گرفته‌اند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که نرخ مشارکت اقتصادی در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی کمتر بوده است. بررسی تغییرات نرخ مشارکت اقتصادی کل کشور حاکی از کاهش ۲/۷ درصدی این نرخ نسبت به فصل مشابه در سال قبل (پاییز ۱۳۸۶) و کاهش ۱/۱ درصدی آن نسبت به فصل گذشته (تابستان ۱۳۸۷) است.



بررسی نرخ بیکاری نشان می‌دهد که ۹/۵ درصد از جمعیت فعال، بیکار بوده‌اند. بر اساس این نتایج، نرخ بیکاری در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی بیشتر بوده است. بررسی روند تغییرات نرخ بیکاری کل کشور نشان می‌دهد که این شاخص، نسبت به فصل مشابه در سال قبل ۰/۲ درصد و نسبت به فصل گذشته ۰/۷ درصد کاهش یافته است.



سهم اشتغال ناقص نشان می‌دهد که ۸/۶ درصد جمعیت شاغل دارای اشتغال ناقص بوده‌اند. این شاخص در بین مردان بیشتر از زنان و در نقاط روستایی بیشتر از نقاط شهری بوده است.

بررسی اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی نشان می‌دهد که بخش خدمات با ۴۶/۷ درصد بیشترین سهم اشتغال را به خود اختصاص داده است. در مراتب بعدی بخش‌های صنعت با ۳۳/۴ و کشاورزی با ۱۹/۹ درصد قرار دارند.

بررسی نرخ بیکاری جوانان ۲۴ - ۱۵ ساله حاکی از آن است که ۲۱/۵ درصد از جمعیت فعال این گروه سنی بیکار بوده‌اند. این شاخص در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی بیشتر بوده است. بررسی روند تغییرات نرخ بیکاری جوانان ۲۴-۱۵ ساله کل کشور نشان می‌دهد که این شاخص نیز نسبت به فصل مشابه در سال گذشته ۰/۲ درصد و نسبت به فصل قبل ۱/۶ درصد کاهش یافته است.

نرخ بیکاری جوانان ۲۹ - ۱۵ ساله نیز حاکی از آن است که ۱۹/۰ درصد از جمعیت فعال ۲۹-۱۵ ساله بیکار بوده‌اند. این شاخص در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی بیشتر بوده است. بررسی روند تغییرات نرخ بیکاری جوانان ۲۹-۱۵ ساله نشان می‌دهد که این شاخص نسبت به پاییز ۱۳۸۶ و تابستان ۱۳۸۷ به ترتیب ۰/۱ و ۱/۵ درصد کاهش یافته است.

بررسی سهم شاغلین ۱۵ ساله و بیشتر با ساعت کار معمول بیش از ۴۹ ساعت نشان می‌دهد، ۴۲/۶ درصد شاغلین به طور معمول بیش از ۴۹ ساعت در هفته کار می‌کنند. این شاخص که یکی از نماگرهای کار شایسته می‌باشد نشان می‌دهد در کشور سهم زیادی از شاغلین بیشتر از استاندارد کار می‌کنند.

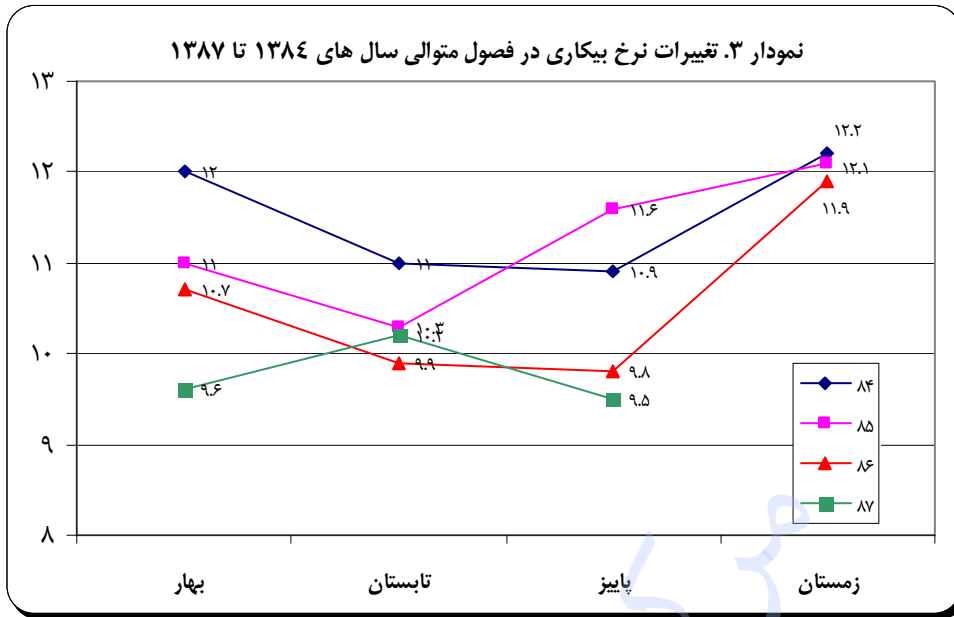
جدول ۲- تغییرات شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار بر حسب جنس، نقاط شهری و روستایی - پاییز ۸۷ نسبت به تابستان ۱۳۸۷ و پاییز ۱۳۸۶ (درصد)

شاخص‌های نیروی کار		کل کشور				مرد				زن			
		تابستان ۱۳۸۷		پاییز ۱۳۸۶		تابستان ۱۳۸۷		پاییز ۱۳۸۶		تابستان ۱۳۸۷		پاییز ۱۳۸۶	
		نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات
نرخ مشارکت اقتصادی		۳۸/۰	-۲/۷	۳۹/۵	-۱/۴	۶۲/۳	-۲/۶	۶۳/۵	-۰/۸	۱۳/۲	-۲/۸	۱۵/۱	-۰/۱
نرخ بیکاری		۱۰/۲	-۰/۲	۹/۸	-۰/۳	۸/۶	۰/۰	۸/۴	-۲/۳	۱۷/۷	-۰/۲	۱۵/۶	-۰/۷
نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله		۲۳/۱	-۰/۲	۲۱/۶	-۰/۷	۱۹/۹	۰/۰	۱۹/۲	-۴/۳	۳۵/۹	۰/۹	۳۰/۷	-۱/۶
نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۹ ساله		۲۰/۵	-۰/۱	۱۹/۱	-۰/۸	۱۷/۲	۰/۲	۱۶/۲	-۳/۷	۳۳/۸	۰/۴	۲۹/۸	-۱/۵

دنباله جدول ۲

نقاط روستایی				نقاط شهری				شاخص‌های نیروی کار
پاییز ۱۳۸۶		تابستان ۱۳۸۷		پاییز ۱۳۸۶		تابستان ۱۳۸۷		
نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات	نرخ	تغییرات	
۴۳/۵	-۳/۶	۴۱/۸	-۲/۰	۳۷/۹	-۲/۲	۳۶/۴	-۰/۷	نرخ مشارکت اقتصادی
۶/۵	۰/۳	۶/۴	۰/۴	۱۱/۴	-۰/۶	۱۲/۰	-۱/۲	نرخ بیکاری
۱۴/۱	۰/۰	۱۳/۹	۰/۲	۲۶/۱	-۰/۵	۲۸/۴	-۲/۷	نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ ساله
۱۲/۹	۰/۳	۱۳/۱	۰/۱	۲۲/۲	-۰/۵	۲۴/۱	-۲/۴	نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۹ ساله

نمودار ۳ تغییرات نرخ بیکاری در فصول متوالی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ را نشان می‌دهد:



جدول ۳ برخی از شاخص‌های عمده نیروی کار را در فصول مورد بررسی به تفکیک استان نشان می‌دهد.

جدول ۳ - شاخص‌های نیروی در بهار و تابستان ۱۳۸۷ و تابستان ۱۳۸۶ کار به تفکیک استان

پاییز ۱۳۸۶		تابستان ۱۳۸۷		پاییز ۱۳۸۷		استان
نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ بیکاری	نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ بیکاری	نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ بیکاری	
۹/۸	۳۹/۵	۱۰/۲	۳۸/۰	۹/۵	۳۶/۹	کل کشور
۶/۷	۴۴/۷	۶/۳	۴۲/۰	۶/۲	۴۱/۹	آذربایجان شرقی
۹/۸	۴۲/۹	۷/۵	۴۸/۴	۸/۵	۴۰/۴	آذربایجان غربی
۱۱/۸	۴۵/۹	۸/۵	۴۲/۱	۱۰/۳	۴۲/۱	اردبیل
۸/۰	۴۲/۲	۱۰/۰	۴۰/۶	۸/۶	۳۹/۹	اصفهان
۱۳/۱	۳۹/۵	۱۷/۲	۳۶/۹	۸/۵	۳۴/۵	ایلام
۱۰/۱	۳۵/۷	۱۰/۱	۳۵/۳	۷/۳	۳۶/۵	بوشهر
۱۰/۵	۳۸/۷	۱۲/۳	۳۷/۶	۱۰/۲	۳۶/۷	تهران
۱۱/۲	۳۷/۹	۱۱/۴	۳۸/۸	۱۳/۹	۳۷/۸	چهارمحال و بختیاری
۱۱/۸	۴۳/۴	۸/۷	۳۷/۳	۱۲/۱	۳۹/۹	خراسان جنوبی
۶/۷	۴۴/۶	۷/۷	۴۳/۱	۷/۳	۴۲/۱	خراسان رضوی
۵/۹	۴۰/۷	۵/۹	۳۶/۹	۶/۸	۳۶/۴	خراسان شمالی
۱۱/۲	۳۷/۴	۱۳/۳	۳۶/۳	۱۱/۵	۳۶/۲	خوزستان
۸/۴	۴۴/۷	۸/۰	۴۵/۷	۸/۸	۳۸/۹	زنجان
۷/۵	۳۶/۲	۸/۱	۳۲/۸	۷/۳	۳۲/۴	سمنان
۱۱/۱	۳۵/۹	۱۱/۴	۲۷/۱	۸/۱	۲۵/۷	سیستان و بلوچستان
۷/۷	۳۵/۵	۱۱/۹	۳۱/۹	۹/۷	۳۱/۹	فارس
۹/۳	۳۶/۳	۷/۵	۳۶/۴	۹/۵	۳۴/۳	قزوین
۸/۰	۳۶/۹	۱۱/۷	۳۴/۴	۹/۹	۳۷/۵	قم
۷/۱	۳۷/۸	۱۰/۳	۴۰/۶	۱۲/۰	۳۹/۳	کردستان
۱۰/۸	۳۹/۳	۱۱/۱	۳۶/۲	۷/۲	۳۵/۶	کرمان
۱۴/۵	۳۴/۰	۱۰/۷	۳۴/۵	۱۱/۲	۳۳/۱	کرمانشاه
۱۸/۰	۳۳/۶	۱۳/۰	۳۱/۴	۱۵/۲	۲۹/۹	کهگیلویه و بویراحمد
۸/۳	۴۱/۸	۸/۲	۴۱/۲	۷/۸	۴۰/۲	گلستان
۱۳/۸	۳۹/۳	۱۴/۰	۳۹/۷	۱۳/۴	۳۵/۱	گیلان
۱۸/۹	۳۵/۵	۱۵/۳	۳۷/۹	۱۶/۹	۳۴/۰	لرستان
۷/۷	۴۰/۷	۶/۳	۳۶/۵	۶/۳	۳۴/۲	مازندران
۹/۴	۳۴/۹	۸/۹	۳۳/۹	۹/۵	۳۲/۵	مرکزی
۹/۵	۳۵/۳	۶/۲	۲۶/۰	۱۰/۳	۳۲/۴	هرمزگان
۱۳/۰	۳۹/۶	۱۰/۰	۴۰/۰	۱۳/۲	۳۹/۰	همدان
۱۰/۰	۴۲/۱	۵/۸	۳۴/۷	۷/۲	۳۸/۸	یزد